

Domstol förbjöd publicering

Även i Sydafrika har muhammedkarikatyrerna lett till demonstrationer och debatt i media. Det som gjort saken unik här är att högsta domstolen i Johannesburg förbjöd publicering av dem.

– Att censurera publicisterna, som domstolen gjorde, var i mitt tycke ett felaktigt beslut, till och med vansinnigt. Media är fullt kapabla att själva fatta sådana beslut, säger Jonathan Shapiro, Sydafrikas ledande karikatyrtecknare, som tecknar under namnet Zapiro.

– Och beslutet kommer inte att hålla i den konstitutionella domstolen, lägger han till.

I och med domstolens beslut fick debatten en annan vändning här i Sydafrika och har inte bara handlat om karikatyrteckningarna är bra eller dåliga, provokativa eller snälla, utan också om de konstitutionella rättigheterna. Yttrandefriheten och pressfriheten har ställts mot religionsfriheten.

Både muslimer och ickemuslimer, inom och utom media, har menat att beslutet strider mot yttrande- och pressfriheten. Max De Preez, kolumnist i *The Star*, uttrycker sig

till och med så skarpt att han beskyller domstolen som fattade beslutet, för att inte ha förstått innebörden av yttrandefriheten. Och *Media Institute of Southern Africa*, MISA, har sagt att de tycker att domstolens beslut begränsar pressfriheten genom att möjligheten för media att själva besluta om de ska publicera eller ej tagits ifrån dem.

President Thabo Mbeki gav några kommentarer till händelserna i sitt tal till parlamentet. Han menade att frågan här i Sydafrika handlar om hur man ska balansera yttrandefriheten och religionsfriheten. Samtidigt sa han att varje människas rätt att delta i debatten på ett fredligt sätt naturligtvis måste försvaras. Därmed ställde han sig bakom FN:s generalsekreterare Kofi Annan och andra ledare som bad att de protesterande inte skulle ta del i några våldsamma handlingar. Mbeki tryckte också på att Jyllands-Posten har bett om ursäkt.

Fredliga demonstrationer

I Sydafrika demonstrerade muslimer på flera ställen i landet. I Kapstaden var över 12 000 personer ute på gatorna och krävde en bojkott av danska varor i en för övrigt fredlig demonstration. Även i Johannesburg hölls

en demonstration. Dessutom förstärkte polisen säkerheten runt de skandinaviska ambassaderna. I båda städerna bojkottades dagstidningar. Många affärer vägrade sälja vissa efter det att de hade tagit emot hotfulla brev. Även en sms-kampanj sattes igång som uppmanade folk att inte köpa en viss tidning.

Bara en tidning, *Mail & Guardian*, publicerade någon av teckningarna. Redaktionen valde en teckning där Muhammed står på ett moln och tar emot självmordsbombare. Han säger ungefär: stopp, stopp, vi har inga oskulder kvar. En karikatyr som Jonathan Shapiro tycker är både oskyldig och bra gjord.

– Den är väldigt rolig. Tecknad i en stil som gör att den absolut inte är islamofobisk. Den visar den lilla klick av muslimer som tror att den som är självmordsbombare kommer att möta 72 oskulder när han kommer till himlen. Detta passar definitivt för satir. Jag skulle till och med vilja säga att just det fenomen som teckningen beskriver förtjänar att bli satir. Många av de andra karikatyrerna däremot var hemska. Teckningen där Muhammed har en bomb i sin turban tycker jag går över gränsen, eftersom den antyder att

SOME RIGHTS RESERVED

Detta verk är licensierat under Creative Commons Erkännande-Ickekommersiell-Dela Lika 2.5 Sverige licens. För att se en kopia av denna licens, besök <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/2.5/se/> Verket har publicerats i www.globalarxiv.se.

Muhammed skulle döda.

Efter publiceringen i *Mail & Guardian* fick redaktören och några av hennes familjemedlemmar hotfulla telefonsamtal och sms. Tidningen bestämde sig för att ta bort karikatyrerna från hemsidan. Samtidigt gick man ut och sa att man kommer att be om ursäkt i kommande nummer. Redaktören menade att *Mail & Guardian* hade publicerat teckningen för att folk skulle få en bild av vad hela debatten handlade om. Tanken var helt motsatt den danska tidningens. En annan sydafrikansk tidning, som publicerat en artikel om Muhammeds liv, erbjöd också en ursäkt. Båda ursäkterna accepterades.

Nya överväganden

– Jag känner att det redan nu har skett en förändring i hur redaktörerna ser på en karikatyr. De senaste dagarna har de inte tittat på om den är bra eller inte, utan mer på om den fungerar i det rådande klimatet. Detta blir då ett sätt att minska yttrandefriheten, säger Jonathan Shapiro, som själv varit ut-

satt för censur genom åren, bland annat under apartheidtiden då han fängslades på grund av sina provokativa karikatyrer.

– Under det senaste decenniet har det istället varit religionen som har satt människors känslor i brand mest. Jag har varit i konflikt med båda katoliker och andra kristna grupper. Däremot tycker jag inte att man ska provocera bara för provocerandets skull och jag skulle aldrig göra något som jag trodde skulle uppfattas som en förolämpning, säger han.

Sa'diyya Shaik, som arbetar på institutionen för religiösa studier på *University of Cape Town*, stödjer Jonathan Shapis uppfattning och säger i *Mail & Guardian* att man har rätt att göra satir av religiösa uppfattningar och symboler från alla religioner inklusive islam, men att också de religiösa utövarna har rätt att känna sig påhoppade och uttrycka sin ilska. I samma tidning menar en annan muslim att det finns viktigare uppgifter för muslimerna än att protestera.

Även i andra delar av Afrika har muslimer

protesterat mot karikatyrerna. I till exempel Nigeria brändes danska flaggan, ett kontrakt om import av bussar värt 27 miljoner US-dollar avbokades och all försäljning av danska varor i landet förbjöds. Även om flera av karikatyrerna inte faller Jonathan Shapiro i smaken tycker han att reaktionerna är väl starka.

– Jag tycker de saknar proportion. Jag tycker också att kraven muslimerna ställer är absurda. Till exempel att den danska tidningens chefredaktör ska avskedas och att den danska regeringen ska be om ursäkt. Så kan man inte göra i en demokratisk stat. Jag tror att det handlar om mycket större frågor än att man enligt islam inte får porträttera profeten. En av karikatyrerna var egentligen bara en teckning över hur Muhammed hade kunnat se ut. Den kunde ha använts i vilken bok som helst om honom. Men det politiska klimatet är överhettat med allt som hänt de senaste åren, säger han.

MARI DAHL ADOLFSSON

East London